

Nises-släktingar i Åkerö

Anders Liljas

Ju äldre man blir desto oftare återvänder man till barndomens upplevelser och minnesbilderna kan få nytt liv. Kanske minns man rätt, eller kanske lägger man till rätta.

1953 känns som ett viktigt år. Mormor dog det året. Gården där hon bott hela sitt liv hade gått i arv på spinnsidan i generationer. Nu fanns det ingen dotter som kunde ta över bondgården, men morfar och morbror Nils bodde kvar och drev jordbruket tillsammans. Morfar dog 1968 och så småningom gick Nils i pension och sålde kor och häst. Kvar blev skog och åkrar för bl a potatisodling för släktens behov.

Livet på den gamla gården förändrades utan den sammanhållande kvinnliga kraften. Tidigare hade gården under sommaren varit en samlingsplats för kusiner med föräldrar från olika väderstreck och så hade det säkert varit i generationer. Våra föräldrar och vi fick dels delta i sommarens jordbruksarbete, gallra rovor och skörda hö, men också ha trevlig släktgemenskap. För oss barn bestod nöjena i bad, bygge av flottar, åka högst upp i hölasset och trevliga stunder med saft och bullar.

Mormors mormor

Det är spännande att gå några generationer bakåt. Det lilla vi vet är ändå intressant. Mors mormors morfar var Nises Anders Ersson ((1772-1831) som var gift med Ruth Margareta Ersdotter från Styr sjöbo (1777-1833). Mormors mormor, Nises Margareta Andersdotter (1810-1876) var deras enda barn och växte upp på den gård som nu är vår i Åkerö. Hon gifte sig först med Esters Mats Matsson (1807-01-25 d 1851) från Åkerö. De fick tre döttrar: Anna (1836-08-17 d 1920-01-15), Margareta (1839-08-25 d 1915-12-26) och Karin (1845-05-19 d 1917-05-28), som mor kallat sina tre "mormödrar": "gammelmormor", "mina" mormor och "ara" mormor. Nises-Margareta blev änka vid 41 års ålder! Det måste ha varit ett hårt arbete att vara både bonde och bondfru! Efter fem år som änka gifte hon 1856 om sig med Blom Mats Matsson (1831-1910) som vuxit upp i Västanvik. Hon var 46 år gammal och han var 25! De bodde på Nisesgården. Vad för slags äktenskap det blev vet vi inte, men hon fick en arbetskarl i huset. Efter 13 års äktenskap lämnade han henne och Sverige och for till USA 1869. Han bosatte sig i Montevideo, Minnesota.

Blom Mats Matssons far hette också Mats, Blom Mats Jönsson (1803-1885). Han blev änkeman 1848 och gifte 1850 om sig med Nises Brita Jansdotter (1814-1869) från Åkerö. Hon var troligen piga på Nisesgården och fick därigenom också gårdens namn.

Blom Mats Jönsson (1803-1885). Vi är inte släkt med honom, men männen Blom hade starka relationer med våra släktingar.

Blom Mats tre år yngre bror Blom Lars (1834-1865) gifte sig 1860 med mormors mor, Nises Margareta Andersson. Bröderna Blom var alltså gifta med mor och dotter. Blom Lars med hustru bodde 1860 - 1865 på Blomgården "Åkerö 34" (det gamla huset på "Knallen" där Mia Siljeman bott).

Det yngre paret fick barnen Nises Anna Larsdotter (1863-04-10 d 1944-01-08) som jag minns från tidig barndom som en gammal gumma bland gårdens folk och som bodde i "Annas stuggu" (den vi nu kallar Lillstugan) och Anders 1860-11-26) som utvandrade till USA 1887. Där arbetade han först hos sin farbror, Blom Mats. 1876 hade farbroderns svenska fru Nises-Margareta (mormorsmormor) dött och han kunde i mogen ålder gifta om sig med en norsk kvinna som faktiskt också hette Blom i efternamn (han kallade sig Matsson) och fick barn med henne. Vi vet knappast något mer om Blom Lars son, Anders Larsson. Levde han som ogift? Det har funnits en brevväxling med hans styvfar (NLA, nedan) som troligen också skickat honom pengar ibland.

Nises-Lars Andersson

Blom Lars dog 31 år gammal i sviterna efter en olycka. Hustrun Margareta bodde kvar på Blomgården med sina två barn till 1870 då hon gifte om sig (också efter fem år) med Svens Lars Andersson (1842-12-23 d 1926-11-25) och flyttade hem till Nisesgården.

Svens Lars Andersson (mors morfar) växte upp på Svens-gården i västra Djura. Djura var kapellförsamling till Leksand. Vi besökte Svens-gården 2014 och träffade Svens-Inez, en pigg dam i 80-årsåldern, som varit gift med en släkting till oss. Hon visade oss gården och berättade att boningshuset från Svens-Lars tid numera finns på Hembygdsgården vid kyrkan i Leksand. Vi har med intresse besökt huset som ligger omedelbart till vänster om den ståtliga mangårdsbyggnad som flyttats från Ullvi. Svens-stugan är en timrad stuga med ett rum som samtidigt

fungerat som kök. Mot den fönsterlösa långväggen finns två tarrsängar (tvåvåningssängar). Hur många som legat i bredd i sängarna har säkert varierat allt efter behov.

Svens-Lars måste ha varit både begåvad och nyfiken. På gården finns hans noggrant förda kassabok med början 1864. Han arbetade bl a som småskollärare 1863-1868, troligen i Djura. Vid 28 års ålder (1870) gifte han sig alltså med den tre år äldre änkan Nises-Margareta och flyttade till Åkerö. Han blev då Nises-Lars Andersson. Många verktyg runt gården har hans noggrant inristade initialer, NLA. På den tiden sägs huvudbyggnaden ha varit en stuga från 1600-talet. Den verkar ha varit placerad utefter vad som nu heter Lång Ollas väg, troligen med ingången in mot gården. Han arbetade som folkskolärare 1869-1874, det måste ha varit i Åkerö, annars hade han haft alltför lång väg till arbetet.

Nises-Lars var också en duktig och driftig bonde. Nymodigheter väckte hans intresse, och vartefter han fick råd köpte han det ena och det andra, både för jordbruket och för hemmet. Kanske blev hans ekonomi sådan att det han saknat i hemmet i Djura kunde han nu skaffa sig. Hans boksamling växte, bl a med ett flertal uppslagsverk om skilda saker. När vi växte upp fanns det bl a också flera lådkameror med glasplåtar som han köpt. Det verkar tyvärr inte finnas många fotografier som kan ha tagits med dessa kameror.

De fick sex barn av vilka de tre äldsta (Maria, Carin och Margareta) dog innan de blivit 4 år gamla. De tre som överlevde fick samma namn som de som dött: Karin Melin (mormor, 78-10-01 d 1953), Nises Maria Larsdotter ("moster Mia" 1881-08-25 d 1963-08-18) och Margareta Linder ("moster Matta" 1883-12-14 d 1970-10-01). "Moster Matta" var småskollärare och arbetade bl a i Västanvik. Hon gifte sig i mogen ålder med änkemannen rektor Anders Linder. De bodde i villan strax bakom Bröderna Jakobssons Livs (sedemera Lopnor) på Siljansnäsvägen.

Nises-Lars blev en viktig förtroendeman i socknen. Han blev nämndeman, kommunstyrelsens ordförande och efter att ha suttit i sparbankens styrelse dess ordförande 1912. Han lät fotografera sig vid upprepade tillfällen med sin familj och ett flertal både officiella och privata oljemålningar avbildar honom. Han förde bok för såväl kommun, bank som i hemmet med en sirlig och lättläst handstil.

Nises-Lars som ung och gammal samt med sin familj.

I början av seklet fanns det tydligen ekonomiska resurser att bygga ett nytt, mer pampigt hem för familjen. Det avviker från den gängse byggnadsstilen i trakten och kan kanske inte betraktas som någon arkitektonisk fullträff. Det är i grunden ett stort timrat hus i två våningar med källare. Nedervåningen har kök, sovrums, kontor och en sal på två rum med skjutdörr emellan. Övervåningen har två rum, en stor hall och en stor vind som sträckte sig upp på en tredje våning. Huset brädkläddes tidigt och målades 1906. Huset fick på 40-talet putsad fasad. Det ena rummet på övervåningen med stort fönster blev "köllons" rum liksom det gamla huset hade haft. Här måste mormor Karin bott med sina två systrar, Mia och Matta. I nästa generation blev det mor Karins och syster Brittans rum. Det gamla boningshuset revs, men säkerligen har timmer och inredningsdetaljer sparats eller fått annan användning på gården.

Nises-Lars och hans hustru, Nises-Margareta, var nog ett omaka par. Mor hade stor respekt för sin mormor som var ganska barsk. Morfar var däremot gemytligare och lärde mor att spela orgel. Nises-Lars och Nises-Margareta följdes inte åt på söndagarna utan hon gick till Missionskyrkan troligen med dottern, moster Mia, medan Nises-Lars gick till Leksands kyrka med de övriga av gårdens folk. Mer om detta i mor Karins berättelse.

Många artiklar i tidningen Dalpilen berättar om Nises Lars Andersson aktiviteter som förtroendeman. Några i urklipp samband med hans 75- och 80-årsdagar ger en viss bild av detta. Dessutom finns det en artikel om hans äldre bror Anders, Svens Anders Andersson som levat hela sitt liv i Djura som bonde och lärare (ej inlagd artikel).

En 75-åring.

**Nises Lars Andersson
i Åkerö.**

Söndagen den 23 dec. fyllde nämndemannen Nises Lars Andersson i Åkerö 75 år, och kan den gamle hedersmannen blicka tillbaka på en levnad präglad av rastlös verksamhet. Många är de uppdrag, som blivit honom anförtrodda inom kommunen. Tidigt ägnade han sig åt lärarekallet och tjänstgjordes om småskollärare åren 1863—68 och som folkskollärare 1869—74. Därefter ägnade han sig åt sitt jordbruk. Sedan år 1884 har han varit ledamot av Leksands tingslags ägodelningsrätt och sedan 1893 nämndeman. Åren 1883—89 var han vice ordf. och 1890—1912 ordf. i kommunalnämnden samt åren 1895—1913 vägstyrelsens ordförande. Sedan 1897 är han kontrollant i Kopparb. banks avdelningskontor i Leksand. Styrelseledamot av Leksands sparbank har han varit sedan 1884 och dess ordf. sedan 1912. Därjämte har han stått folk till tjänst med bouppteckningar, arvskiten m. m. Den gamle mångbetrodde mannen är ännu kry, rask och i full verksamhet.

Nises Lars Andersson blev på sin 75-årsdag hjärtligt hyllad från närmare och fjärrare håll. Sälunda erhöi han en del presenter och blommor, varjämte en mängd telegram ingiango under dagens lopp.

En kry 80-åring.

Nises Lars Andersson, Leksand.

Lördagen den 23 dec. ingick nämndemannen Nises Lars Andersson i Åkerö i sitt 81 levnadsår. Det är fyra decennier fyllda av rastlös verksamhet, som den gamle hedersmannen då kan blicka tillbaka på. Tidigt ägnade han sig åt lärarekallet och tjänstgjorde som småskollärare åren 1863—68 och som folkskollärare 1869—74. Därefter ägnade han sig åt sitt jordbruk och samtidigt började kommunen taga hans krafter i anspråk. Uppdragen, som han hedrats med, äro legio. Sedan år 1884 har han varit ledamot av Leksands tingslags ägodelningsrätt och sedan 1893 nämndeman. Åren 1883—89 var han vice ordförande och 1890—1912 ordförande i kommunalnämnden samt åren 1895—1913 vägstyrelsens ordförande. 1897—1918 tjänstgjorde han som kontrollant vid Kopparbergsbankens avdelningskontor i Leksand. Styrelseledamot av Leksands sparbank har han varit sedan 1884 och dess ordförande sedan 1912. Därjämte har han stått folk till tjänst med bouppteckningar, arvskiten m. m., m. m.

Den gamle mångbetrodde mannen, som erhållit medalj såsom ordförande i sparbanken och som nämndeman, är ännu vid full vigör och midt uppe i arbetet.

Nämndemannen Nises Lars Andersson

i Leksand blev på sin 80-årsdag i lördags uppvaktad med sång, blommor och telegram. Vid sammanträde med huvudmännen för Leksands sparbank Annandagen avtäcktes ett porträtt av Nises Lars Andersson, målat av konstnären Ivar Nyberg, för att ha sin plats i sparbankens lokal. Landsfiskal A. Thorell frambar härvid till styrelsens mångårige ordförande och styrelseledamot ett varmt tack för hans över 40-åriga verksamhet i sparbankens tjänst.

Dalpilen 29.12.1922

Nises Lars köpte också skolan i Åkerö som stod på gårdens mark som bostad till dottern Mia. Skolan hade då flyttat till den nya skolan i Åkerö. Moster Mia var vegetarian och skapade en fantastisk trädgård, full med bärbuskar och grönsaker. Gången genom trädgården gick ungefär där vår stenlagda gång nu går och ett verktygssjul låg ungefär där vårt växthus ligger. Hon fick dagligen mjölk från gården och säkert också mjöl och gryn. Mor berättade att Mia gladdes till de nya skotten på grönkålen på "lådydjen" (våren). Hon och hennes systrar var före sin tid i fråga om att odla nya och ovanliga grönsaker som linser, kålrabbi, skärbönor och vaxbönor. Hon var levnadskonstnär utan arbete, men troligen hade hon inkomster av ärvd skog så att hon kunde vara donator till missionsförsamlingen.

Moster Matta kom genom sin make att bli "släkt" med en ny familj som levde och verkade i Stockholm. Även som änka blev hon bjuden på olika släktofester som vigslar och dop. En son till rektor Linder var jägmästaren Martin. Hans son Staffan, som senare lade till moderns efternamn, hette Staffan Burenstam-Linder. Han var bl a handelsminister och rektor för Handelshögskolan i Stockholm.

Knubb-Mor

Fantasin med namn på barn i slakten var ganska begränsad. Mors tre mormödrar, de tre systrarna, fick fem barn var och namnen var desamma i alla tre familjerna: Karin, Anna, Margareta, Maria och Anders. Gammelmormor, Knubb-Anna, som blivit mora på Knubbgården på Siljegårdsvägen med lagården på majstångsplatsen, blev en kulturpersonlighet med sitt öppna hus och middagsbord för långväga gäster och konstnärer. Hennes hem blev en samlingspunkt för ett av de nationalromantiskt inriktade konstnärskollektiven i Leksand. Middagssamtalen mellan husets folk och gästerna måste ha varit intressanta.

Familjen Cassel var en av de Stockholmsfamiljer som 1884 tillbringade sommaren i Leksand och gossarna Cassel umgicks glatt med de unga kullorna i Knubbgården

som förgäves försökte lära dem att dansa (Ingrid Göbel-Lilja. Gustav Cassel, en livsskildring. Natur och Kultur, 1948).

Sommaren 1884 — Gustav var då 17 år — hyrde familjen sommarnöje i Dalarna, i en bondgård i Leksand. Den sommaren blev en upplevelse för Gustav. Han fick se något alldeles nytt av världen och fylldes av sin nya upptäckt. Det strävsamma men ändå glada och otvungna livet i bondbyn, de öppna, vänliga människorna som umgicks på ett oskrymtat och likställt sätt med alla, och inte minst deras vackra gammaldags dräkter, deras särpräglade bebyggelse och det underbara ljusa och ändå allvarliga landskapet, där älven flöt bred och blank mellan åkrar och ängar under blånande åsar, allt detta gjorde ett djupt intryck på gossen från Jakobsbergsgatan i Stockholm. För första gången kände han här en samhörighet med andra människor och en glädje över att vara svensk.

Familjen hade slagit sig ner i Åkerö, en liten by intill Leksands-Noret, just där älven flyter ut ur Siljan. Intill den gård där de bodde låg Knubbgården, en gammal dalagård där gräset som en matta av sammet växte ända upp till förstukvisten, där stockarna i stugväggen lyste röda i aftonsolen och där de grå härbrena

kurade ihop sig under väldiga vitstammiga björkar. Folket i den gården var av gammal dalastam och typiskt för sitt släkte, arbetsamma, hederliga och tryggt självständiga med dalfolkets speciella förmåga att skämta glatt och kvickt. Knubbfar och man-folket hade sämskskinnsbyxor och bruna läderförklä'n och Knubb-mor och hennes döttrar hade aldrig i sitt liv haft något annat än Leksandsdräkten på sig. Det var en familj med tradition och stil. Det arbetades på gården från morgon till kväll, vävstolarna dunkade, linet bereddes, djuren sköttes om och höet kördes in. Ständigt var där liv och rörelse. Men ungdomarna Cassel var alltid välkomna på en pratstund, och det hjärtliga skrattet var alltid redo. Knubb-mor tog emot dem på sitt moderliga sätt och flickorna Kari, Maria och Margareta drog dem med i arbetet: »Stå int där å glo ni, kom me' å räfsa». Det var inget fjäskande och krusande, alla var lika goda, och pojkarna kände sig snart hemmastadda på gården.

Nästan dagligen kom de och hälsade på i storstugan framåt aftonen. Gustav klättrade då ofta upp i den översta tarrsängen, där han satt och dinglade med sina långa ben och munhöggs med kullorna som vävde och spann och stickade. Ibland läste han dikter för dem, och de var alltid redo att lyssna. Han hade börjat intressera sig för poesi och älskade att läsa högt. Kullorna var litet äldre än gossarna Cassel men trivdes gott med dem och tog sig för att försöka lära dem dansa vals och hambo. Kari och Maria övergav sina sysslor ett slag och sjöng med taktfasta stämmor under det de försökte få pojkarna att ta de rätta stegen. Och Knubbmor skrat-tade med hela sin runda, fryntliga lekamen och lät spinnrocken gå. Pojkarna hade inte lätt för att lära sig stegen och kom just ingen vart. Trots Knubb-flickornas bemödanden lärde sig Gustav inte att dansa. Han var komplett omusikalisk och fick väl inte heller många fler tillfällen att försöka. Ibland gick de ner till älven en lördagskväll där det dansades på flottbron. Men ändå bättre tyckte de om att vara med i ringlekarna i byn någon gång, och då kände de sig inte så dumma. Allt detta var nytt för pojkarna, aldrig hade de haft så roligt. Emellertid var dansen strängt förbjuden av föräld-rarna och de fick smyga sig till att vara med. Styvmodern såg inte med nådiga ögon på det glada umgänget i Knubbgården. Flickorna Signe och Astrid satt vackert hemma.

Allt detta ursprungliga liv, denna känsla av likställdhet och naturlig godhet värmdes Gustav och kom honom att känna sig som en värdefull individ med möjligheter till frihet och självständighet,

och det gjorde honom oändligt gott. Han njöt omedvetet av att se att skrankorna för föräldrarnas noggranna ståndsindehning här inte betydde någonting. Det var något i dalaböndernas utpräglade indi-vidualism och frihetskärlek som starkt tilltalade Gustav Cassel. Det motsvarade något i hans eget väsen.

Här i Leksand fick han också se något av skapande arbete, något som han förut inte kunnat få någon uppfattning av, varken på de sommarnöjen de hyrt eller av faderns affärer i Stockholm. Här var allt så påtagligt. Man såg säden växa och korna mjölkas och smöret kärnas, man hörde yxslagen i skogen och såg älven fyllas av väldiga stockar på väg till sågarna.

Knubb-mor hade fem barn. Den äldsta, Anna, gifte sig med Björs Erik Larsson och de fick två barn, Karin och Maria (Mia). Den senare gifte sig med Knut Ingel Pettersson Vinge. Från tidskriften Idun 3 januari, 1907 saxar vi följande:

ANNANDAG JUL sammanvigdes i Leksands kyrka föreståndaren för bergsskolan i Filipstad d:r *K. I. Winge* med fröken *Björs Mia Ers-dotter*, dotter till hemmansägaren i Åkerö Björs Erik Larsson och hans hustru Knubb Anna Ersdotter. Redan långt i förväg fylldes det väldiga templet, som strålade i högtidlig julbelysning från kronor, kandelabrar och ljus-smyckade granträd, af snart sagdt hela ortens befolkning, som i de måleriska vinterdräkterna med mennens och kvinnornas vitbrämade pälsar, de bjärtrandiga förklädena, de rosiga hättorna och halsklädena samt småtingarnes orangegula koltar bildade en färgsymfoni af sällsynt prakt. Precis på 3-slaget tågades bröllopföljet vid tonerna af Södermans bondbröllopsmarsch genom stora midtgången fram till koret — i spetsen brudparet och därefter uppvaktande brudpigor och svenner. Brudgummen bar den traditionella svarta brudgumsrocken med bred vit spetskrage och färgrika silkesbroderier öfver axlar och bröst, bruden likaledes svart kofta med hvita ullbräm, blått förkläde och ljus brudhätta. I samma stil voro äfven samtliga brudpigorna klädda. Vigselceremonien vidtog nu inför högaltaret efter sedvanlig ritual, de heliga löftena växlades under församlingens andlösa tystnad, och till sist utbreddes, enligt gammal Leksandssed, den skarlakansröda siden-pällen af fyra bland brudsvennerna öfver de nyförmäldas hufvuden.

Efter vigselakten gåfvo brudens föräldrar middag för ett femtiotal inbjudna i gästgifvargårdens "gammelstuga", som med sin väldiga ryggåssal med den öppna spiselbrasan, de af bjärta vepor täckta timmerväggarna och hela sin genuina dalainredning bildade en den ypperligaste ram till denna församling af ädel gammal allmogestam. Att välplagnaden var värdig det hela, kan enhvar förstå, som aldrig så litet känner till gästgifvargårdens i Leksand traditioner.

Efter festmåltiden vidtogo lekar och danser till bondspelmännens oemotståndliga låtar och polskor, och under ett litet uppehåll togs för Idun den bild af brudparet med uppvaktande, som vi här återgifva.

Bland dekorationerna i gästbudssalen märktes en af en bygdekonstnär med rosor och gröna blader grant bemälad lyckönskan, som vi till sist bedja få anföra:

Himmelens Herre med lycka och gamman
Signe de vackra, de dygdiga två,
Som sina hjärtan har bundit tillsammans,
Sorger och smärter dem vike ifrån.
Trohet, enighet, kärlek och fromma
Grönske med ymnighet i deras bo;
Gif dem ock därtill ljufliga blommor,
Sist ock en evig glädje och ro.

Från bröllopsmiddagen i "Gammelstugan". I mitten D:r Winge och hans fru. Till höger om brudgummen Knubbmor, brudens mormor. Andra och tredje till vänster om bruden: hennes föräldrar. Ericsson och Larsson foto.

Mormor Karin (gravid med vår mor som föddes 7.3.1907) och Anders Melin (bakom med mustasch) står strax till vänster om bruden. Argårds-Anders kan vara den som står bakom och snett till höger om Knubbmor.

Paret Vinge fick två barn, Britta och Erik. Britta var en av vår mors bästa kamrater, men hon gick alltför tidigt bort, bara 24 år gammal. Hennes bror Erik var en känslig men vänlig natur. Han var något av en särling.

Knubb-mors dotter Margita gifte sig med Lustigs Olof Olsson och flyttade till Tibble. Hon var skollärlarinna och fick två söner, Lustigs-Anders Nygårds och Erik. Lustigs-Anders studerade språk i Uppsala. Han studerade och beskrev bl a Leksandsmålets fyra olika varianter. Han blev lärare i samrealskolan och blev mer och mer ett original. Han bodde på Nisesvägen i gården nedanför mormors trädgårdsland och Nisesgårdens vedbacke. På sin ålders höst låg han på sjukhemmet och studerade Wulfilas bibel som var översatt till gotiska på 300-talet.

Argårds

"Ara"-mormor Nises-Karin hade gift sig med Anders Persson (från Åkerö eller möjligen Åkersbodarna?). Nises-åkrarna delades mellan döttrarna Margareta och Karin. Vad storasyster Anna fick ära vore intressant att veta. Margareta bodde kvar på den gamla gården, men troligen fanns redan några av byggnaderna på andra sidan Nisesvägen så att inte allt behövdes byggas upp för Karin med växande familj.

Argårdsfamiljen.

Argårds fick fem barn, men endast dottern Karin gifte sig och fick efternamnet Renquist. Hennes man dog tidigt och de fick inga barn. Renquists bodde i det hus som ligger västerut på tomten och som familjen Bröms senare bebott. Karin dog 1937. Argårds var mer humoristiska än mormorsmor, Nises-Margareta, och mor berättade att hon gick gärna hem till Argårds under frukostrasterna i skolan för att bli bjuden på en kopp te. De var mycket sparsamma och sockerbitarna klipptes i fjärdedelar med tång. De små sockerbitarna sattes mellan läpparna och man drack kaffet på fat efter att först blåst på det för att göra kaffet litet svalare. Mor fick också en fjärdedels sockerbit till teet, men kunde ibland nalla en till ur sockerskålen. Jag minns också att de var roliga att hälsa på. Det kunde bli trevliga samspråk under deras kafferaster. Man kunde bli bjuden på en skiva rå potatis som de tyckte var både gott och nyttigt. De lämnade efter sig 200 000 kr + skog + all egendom till diakonin på 50-talet. Detta är en av de största stiftelserna som Leksands församling kan stötta diakonin med.

Argårds-Anders var ganska blyg och fåordig. Han hade ju vuxit upp med fyra äldre systrar, den äldsta 18 år äldre än honom. Han var godmodig och med en glad uppsyn i det runda ansiktet med röda kinder. Ibland kallades han "Juläppet". Han hade ett lager av femöreskolor som han delade ut till oss barn. Om man stod och tittade på något med händerna på ryggen, t ex vid majstångsresningen, kunde man känna att någon lade en kola i handen. Om man tittade bakåt såg man Argårds-Anders promenera vidare.

70-årsfest för Knubb-Kari 27.9.1930. Hon var Knubb-Annas dotter och omtalas i Ingrid Göbel-Lilja's bok (se ovan). Festen hölls nog på Knubbgården. Gästerna var: Lars Melin, f. 1927 stående framför jubilaren. Sittande: Moster Anna (Blom Anna), Knubb Kari, system Björs Anna (Knubb), Björs-Annas dotter Mia Winge. Stående kvinnfolk: Karin Melin (mor, Nises Karin Andersdotter), Argårds Matta, Argårds Mia, Brita Winge, Karin Melin (mormor), Argårds Kari Renquist, Moster Mia, Brita Melin, Björs Kari, Moster Matta (Margareta Linder). Herraden: Erik Melin, Anders Nygård (Lussis Anders), Anders Melin (morfar), Björs Erik, Lussis Oll, Nils Melin, Argårds Anders, Överlärare Anders Linder

Calla Curman ger en livfull bild av sina upplevelser av våra släktingar strax innan sekelskiftet 1800/1900. (Calla Curman. Minnen. Nordstedts och söner, 1926). Nises-Lars är mors morfar, Nises-Anders är Argårds-far, Knubbmor är Knubb-Anna, Nises Kari är vår mormor och Nises Margita är moster Matta.

Nere i Åkerö by, på andra sidan om Dalelfven, bodde Niseskullornas glada skara. Nästan hela Åkeröbyn är bebodd av idel Nises-slægter: Nises Lars, Nises Anders och hvad de allt heta med hustru och barn och gifta systrar och systerbarn, som fått andra gårdsnamn fast de alltjämt höra till den stora Nises-slägten, Knubbmor och Björsmor och Nygårdsmor med flera namn, som ingen utreda kan.

Af de många muntra Nisesungdomarna var det nog Nises Kari och hennes femtonåriga syster, Nises Margita, som den sommaren spelade första fiolen. Nu kanske nya Niseskullor hunnit fördunkla dem. De voro döttrar till den mäktige Nises Lars, en ståtlig Leksandsbonde, när han om söndagarna gick i

nationaldrägten. Hvardagarna var han »slimsug», och då såg man honom som bankman lemna ut stora pengar och föra räkenskaperna i Kopparbergs filialbank, medan döttrarna tröskade på logen eller slogo hö på ängen. Det är denna Dal-folkets sammanblandning af herrskapsgöra och bondesysslor, allt i gemytlig växling, som först förvirrar och förvånar oss stadsbarn.

Nisesgården var emellertid en treflig bondgård, och klädkammaren fylld af de härligaste Leksansdrägter. Klädkammarens beskaffenhet är alltid en måttstock på gårdens välstånd och ordning.

Nises Kari var en präktig flicka på omkring tjugu år, munter, kvick och svarfyndig som ingen annan. Det var ej rådligt för någon att träda henne för när, och hon gick nog och gällde som stursk för mången. Men kände hon sig trygg och hemmastadd i kretsen, så var hon outtömlig när det gällde påhitt och glada upptåg. Hon hade en pålitlig karakter, ett utmärkt godt hufvud och sin egen bestämda åsigt om allt.

Rätt ofta voro vi om söndagsaftnarna bjudna till någon af Nisesgårdarna tillika med några andra stockholmsfamiljer, som lågo i Leksand öfver sommaren. Trakteringen utgjordes då af kaffe med många sorters dopp samt saft och vatten. Ungdomen lekte ringlekar och dansade. Särskilt minns jag en mycket stämmingsrik söndagsafton, då stockholmsflickorna voro ombedda att komma i sina daldrägter. Jag, som ju hörde till de gamla, kom naturligtvis »slimsklädd» och infann mig en stund senare än de öfriga. Redan på långt håll öfverraskades jag af att höra en underbart klar sopran sjunga en folkvisa. Framkommen till Nisesgården såg jag ett helt litet sångsällskap af unga kullor, som samlats för att glädja sällskapet med sång. Och nu följde den ena visan efter den andra, antingen sjungen solo eller unisont eller i flerstämmig kör. Jag häpnade öfver att höra hvilket präktigt röstmaterial dessa unga kullor förfogade öfver och huru de sjöngo med äkta musikalisk instinkt och känsla. Mest gladdes jag när

de sjöngo sången om Gustaf Wasa, hur »han vandrade i våra skogar», »han smidde våra pilar», eller »Jag vet ett land långt upp i höga Nord». Det var ju bondflickor som sjöngo, men genom de vackra rösterna, det intelligenta föredraget och de pittoreska drägterna blefvo de för mig något helt annat än vanliga bondtöser. När de sedan allesammans, såväl kullorna som de inbjudna stockholmsflickorna, togo i ring och lekte de gamla svenska danslekarna, som de alla kunna häruppe, var det en vacker och frisk syn att se all denna nationalklädda ungdom glädjas tillsammans i god systerlig vänskap och gamman. Ja, ett sådant vackert och naturligt samlif mellan olika samhällsklasser går endast i Dalarna!

Ett trevligt festsällskap med byfolk och "herrska-folk". Var och varför är oklart. Till vänster ser man en spinkig majstång, men det ser inte ut som lätt igenkännbara hus i Åkerö. Nises Karin Larsdotter (mormor) står framför den högra av de två herrarna med studentmössor.

Karin och Anders Melin

Mormor, Karin Larsdotter, gifte sig i början av seklet med Anders Melin, från byn Mjälgen i Häradsbygden. Morfars familj hette Gärdsback men sönerna Anders och Erik tog sig namnet Melin. Brodern Per Gärdsback blev kvar på gården som bonde, Erik blev civilingenjör vid Chalmers, och Anders gifte sig till gården i Åkerö. Medan Nises-Lars med hustru och ogifta döttrar bodde i det nybyggda huset fick den unga familjen bo i det vi kallar Lillstugan. Genom att Anders Melin hade gått från den äldre formen av namn där gårdsnamnet läggs före förnamnet kunde familjen och gården inte längre kallas Nises. Argårds behöll däremot den gamla namnformen och kallades alla Nises. Deras gård blev då den enda Nisesgården i fortsättningen.

Morfar Anders Melin var både bonde och förtroendeman, bl a blev han också ordförande för sparbanken. Han arbetade alltid hårt och var sysselsatt från tidig morgon till sen kväll, först med gårdens arbete men sedan med det myckna kontorsarbetet. När han hade sysslor i Noret kom kostymen på och man kunde känna en doft av cigarr där han gått genom trädgårdsgången. Jag minns hur höet togs om hand i höhässjor. Här var det viktigt att ge hässjan ett bra skydd mot regn. Morfar trodde ingen annan om att göra detta viktiga jobb, så in på hög ålder "kjämsade" han höet till långa tunna strängar som lades på "yvst-röda".

Karin och Anders Melin fick fem barn, Karin (1907-2000), Erik (1908-1972), Brita (1911- 1947), Nils (1915-1993) och Lars (1927-). Mer om detta i mor Karins berättelse.

Brudparet Nises-Karin Larsdotter och Anders Melin fram för sitt blivande hem.

Mormors och morfars bröllofsfest. De sitter i centrum omgivna av sina föräldrar. Morfars bröder Per och Erik i uniform. Morfars ena syster sitter snett till vänster framför mormor och den andra som nummer tre från vänster. Argårds Karin och Mia är nummer ett och två. Matta längst till vänster av damerna (eller också framför morfar?). Mia sitter framför morfars mor och Anna snett framför och till höger om morfars far. Lussis-Anders med glasögon och blomma i knapphålet. Argårds-Anders strax bredvid. Klockar Wallgren långt till höger och prosten Petterson med fru i näst bakersta raden.

Anders och Karin Melin (morfar och mormor) med fyra barn ungefär 1916 utanför Lillstugan.

Vår mor Karin gick del av sin skoltid i denna skola. Hon berättar att skolan flyttades 1931 från hörnet vid Åkerövägen och Nisesvägen till den plats huset står nu. Hon berättar att skolbarnen lekte "stenlat", man var fredad i en tafattlek om man stod på en sten som det fanns gott om på skolgården. Del av dessa stenar har vi på det som kallas "Pellas backen". Skolan användes senare för en del fortsättningsklasser liksom för bysamlingar och missionsauktioner.

Åkerö gamla skola 1916 (vårt nuvarande hem). Mor Karin Melin sitter längst fram t v i övre bilden och nummer 2 t v i nedre raden i den andra bilden. Skolhuset stod i hörnet av Åkerövägen och Nisesvägen och flyttades 1931 till där huset nu står. Övre våningen byggdes troligen ut i samband med flytten.

När vår mor, Karin, var omkring 20 föddes hennes bror Lasse. Hennes mor bad till hennes förvåning henne ta fram "bäbyklädan". Hon hade inte haft någon aning om att mormor var gravid. Leksandskjolen skylde mycket väl kroppens varierande former. Hon blev ställföreträdande mamma för sin bror Lars. Vid den åldern blev hon också något av sällskapsdam för blivande fru Alfvén som bodde i Knorringsgården uppe på Knallen. Alfvén själv var ofta ute på turnéer och arbetade i Uppsala och hans blivande hustru behövde sällskap. Vid olika tillfällen blev de båda bjudna på evenemang i Stockholm, premiärer och konserter som hon berättar. Mor och far gifte sig 1938 som hon också beskriver.

Sången har nog alltid varit en viktig komponent i Nises-släkten som vi bl a kan se av Calla Curmans fina beskrivning ovan. Mor Karin Liljas berättar också i sin skildring hur hennes morfar Nises-Lars sjöng med alldeles för kraftig röst i kyrkan. Han måste varit belåten med att få en duktig tenor i familjen med Anders Melin. Åtminstone Anders Melin och vår mor Karin deltog både i kyrkokör och Alfvéns Siljanskör som bl a gjorde flera körresor till Stockholm. Björs-Brita från Ytteråkerö skriver i en av sina diktböcker om hur Anders Melin "fra Åkör" sjunger solo i kyrkan: "Vem är denna ärones konung?" Morfar Anders var med i kyrkokören och sjöng tenor tills han var över 80 år. Det var anledning nog att fira honom med en lagerkrans.

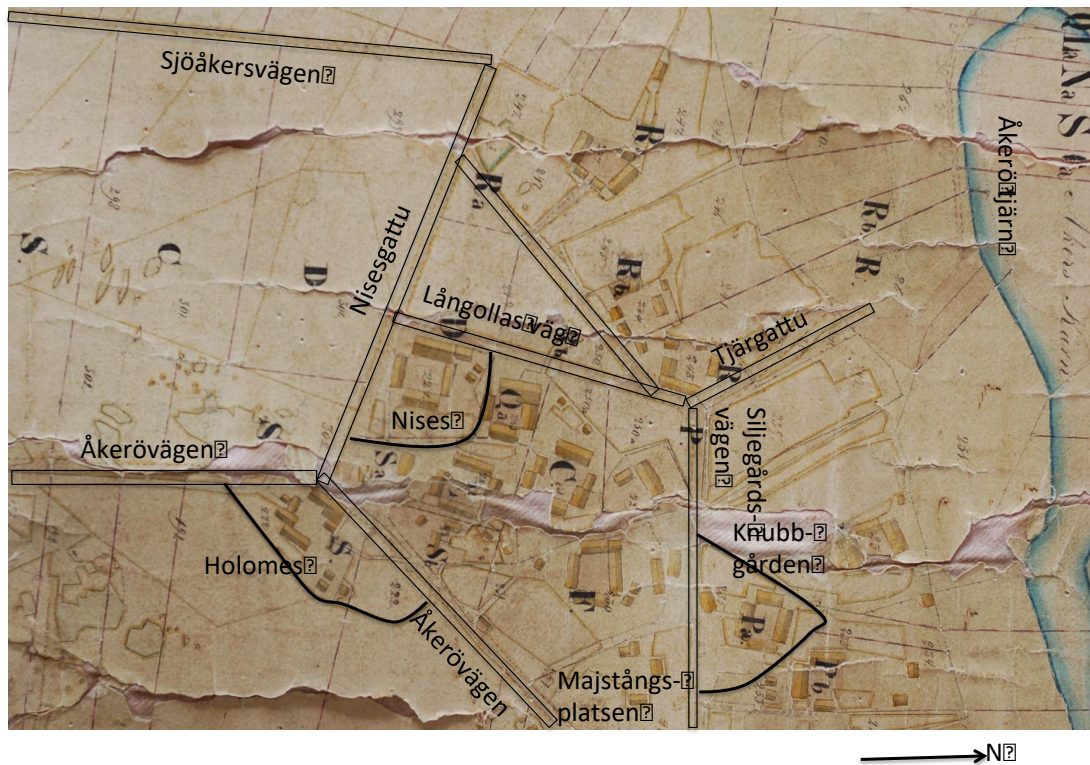

Anders Melin lagerkransas av kyrkokören för sin mycket långa medverkan. Körledaren Anton Löf står vid morfars sida.

Nisesgården

Några gamla kartor visar bebyggelsen i Åkerö i början av 1800-talet. Nisesgården betecknas med D. Boningshuset måste vara det som ligger längst åt vänster (väster) utefter det som nu kallas Långollas väg. Vid denna tid fanns inga hus söder om Nisesvägen där skolan byggdes och där Argårds fick sitt hem.

Det kan vara på sin plats att beskriva husen på Nisesgården (fastigheten Åkerö 4:21). Förutom Nises-Lars hus (markerat med 7) finns det vi kallar Lillstugan (nedanför och till vänster) som troligen är omkring 200 år gammal och som fram till och med moster Annas tid varit konstant bebott av gårdens folk. Lillstugan hade, om jag minns rätt, ett litet kök i det som nu är badrum. Nedervåningen hade tre rum och övervåningen ett rum och en stor vind. De fyra rummen värmdes med kakelugnar. Mitt över gården från det som vi kallar Lillstugan ligger gårdens tvätt-

och bakstuga. Förr kallades den "Lisstuggu". Den fungerade som sommarkök för gårdens folk. Köket i stora huset fick ledigt över sommaren. Jag minns hur gårdens folk samlades till sommarens middagar här. Detta var ett vanligt arrangemang på bondgårdar varstans i landet. "Lisstuggu" har varit ett timrat härbrä från början. Någon gång har den byggts ut med tvättstuga, bakugn och vedbod. Gården har ett flertal byggnader med ett härbrä som sädesmagasin och ett vagnslider på andra sidan Långollas väg. Runt den kringbyggda lagårdsbacken finns ett antal sammanbyggda hus av olika ålder och olika funktion.

Karin Melin (mor) och moster Anna spinner och väver i köket i "Bagarstugan".

När far Daniel pensionerades 1972 flyttade mor och far in i det gamla skolhuset där moster Mia bott och som renoverats och moderniserats. De tog itu med att skapa en trädgård med trädgårdsland och gott om gräsmattor. Trädgården vid den gamla gården, på andra sidan vägen från gula huset hade gott om gamla bärbuskar som far kompletterade med ett stort hallonland. Far och vår morbror Nils Melin ägnade mycket tid åt att ta hem ved och sköta de många skogsskiftena, kanske bortåt 100 stycken.

När både far (1991) och mor (2000) inte var med oss längre kom vi bröder överens om att jag och Ewa skulle ta hand om gården vilket vi gjorde år 2000. Ewa flyttade in 2005, men jag hade svårt att slita mig från Lunds akademiska liv så jag flyttade inte till Åkerö förrän 2008. 2015 tog vi också över den gamla gården också från bröder och kusiner. Med den långa historia gården har i vår släkt (åtminstone sedan tidigt 1600-tal) känns det angeläget att den får fortsätta att tas om hand av släkten. Vi hyr ut delar av husen. Tidvis har vi haft bortåt 40 hyresgäster, de flesta fyrbenta.